טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפט.

אַבאָנאַמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלביעריג: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאָר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערליך. אַנאָנסן לויטן מילימעטער־טאַריף.

דערשיינט וועכנטליך
ooooooo
איינצל־עקזעמפּלאַר 5 ליי.

„Czernowitzer Bleter",
Ziar independent pentru politica, cultura şi economie
Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, str. Radu cel Mare 13
Plătibil şi justiţiabil la Cernăuţi.

נר. 27. | טשערנאָוויץ, דעם 16־טן נאָוועמבער 1929. | יאָרגאַנג I.

א יאָר נאַציאָנאַל־צאַראַניסטישע רעגירונג

דער סך־הכל

צען יאָר לאַנג האט די ליבעראַרע אָליגאַרכיע דורך באַלאַגערונגס־צושטאַנד, צענזור, סיגוראַנצע און סאָלדאַטעסקא באַהערשט דאס לאַנד און איין פּרינציפּ האָט זי געהאט: „נאָך מיר דער מבול". גרויס זענען דערפאַר געווען די דערוואַרטונגען, וועלכע דאס פאָלק האט געלעגט אויף דער נאַציאָנאַל־צאַראַניסטישער רעגירונג. דער כמעט רעוואָלוציאָנערער כאַראַקטער פון דער צאַראַניסטישער פויערים־פּאַרטיי, דאס דעמאָקראַטישע פּראָגראַם פון אַלבאַ־יוליא, דער שאַרפער קאַמף „קעגן קאָרופּציע און באַקשיש", דאס איז געווען די שטימונג פון די גרויסע פאַרזאַמלונגען, וועלכע די אָפּאָזיציע האט אבגעהאַלטן אין אַלע שטעט פון רומעניע.

איין יאָר איז א קורצע צייט אויפצובויען אַליין, וואס צעניאָריקע צעשטערונג פון דער ליבעראַלער רעגירונג האט אָנגעמאַכט, צו קורצע צייט אויפצוראָמען מיט קאָרופּציע און באַקשיש, וואס איז ביי אַלע מלוכה־פונקציאָנאַרן זייט דורות פאַרוואָרצלט. איין יאָר איז צו קורצע צייט אפשר אפילו פאַרן אויסגעפונען אַן איינהייטלעכן רעגירונגס־סיסטעם פאַר די פיר פאַרשידענע פּראָווינצן, מיט זייער פאַרשידנאַרטיקער פּאָליטישער געשיכטע, מיט זייער פאַרשידנאַרטיקער עקאָנאָמיק, מיט זייער פאַרשידנאַרטיקן קולטור־ניוואָ.

איין יאָר איז אבער גענוג צייט, צו קאָנען פעסטשטעלן די פּאָליטישע אָריענטירונג, די סימפּטאָמען פון דער ווירטשאַפט־ און קולטור־פּאָליטיק פון דער נייער רעגירונג.

דער אָנהויב איז זיכער געווען א גוטער: די אָפּשאַפונג פונם באַלאַגערונגס־צושטאַנד, וואס האט שווער געדריקט אויפן א גרויסן טייל פונם לאַנד.

שוין דער צווייטער אויפטו פון דער נייער רעגירונג, די אפשאפונג פון דער צענזור, איז קודם ארויסגעקומען אלס מפיל־קינד: צוערשט די צענזור אין אינלאַנד און ערשט נאָך חדשים די צענזור פאַר דער אויסלאַנד־פּרעסע. שוין דא האט זיך ארויסגעוויזן די סאַבאָטאַזש פון דער ליבעראַלער באאַמטנשאַפט, וואס לאָזט זיך באַשטענדיק פילן אין אַלע ווייטערע מעשים פון דער רעגירונג. שוין אין דער פראַגע פון אַמנעסטיע האט זיך געוויזן א געוויסע מורא פאַר די ליבעראַלן, א געפיל פון שוואַכקייט און אָפּהענגיקייט, וואס באַהערשט אַלע ווייטערע רעפאָרמען פון דער נאַצ.־צאַר. רעגירונג.

דורך דער העכערונג פון די פּרייזן פון די נאַ־ציאָנאַל־אַרטיקלען, איז דער דרוק פון די אינדירעקטע שטייערן געהעכערט געוואָרן ביז גאָר, אבער אויך די נייע דירעקטע שטייערן, ווייזן א טענדענץ פון שווערער באַלאַסטונג פון האַנדל און אינדוסטריע, ווי פון דער גאַנצער שטאַטישער באַפעלקערונג בכלל. ס'איז אמת, אז מ'מוז פאַרשטאָפּן דאס לאָך אין מלוכה־בודזשעט, וואס איז אנשטאַנען פון צען־יאָריקער „גנבה"־ווירטשאַפט פון די ליבעראַלן. אבער א דירעקטע פּראָגרעסיווע הכנסה און פאַרמעגן־שטייער, באשטייערונג פונם לוקסוס־קאָנסום, וואָלטן לכל הפחות דעם זעלבן סכום איינגעבראַכט און וואָלטן דאס פאָלק ווייניקער געדריקט.

בעת די נאַציאָנאַל־צאַראַניסטישע פּאַרטיי איז געווען אין דער אָפּאָזיציע האט זי אין איר אַגיטאַציע, אין דער פּרעסע און אין די פאַרזאַמלונגען גערעדט וועגן די אַפעריסטישע מעשים פון דעם אַוועראַסקאַנישן רעזשים, שפּעטער וועגן שווינדל ביי די פּעטראָל־גרובן. אבער ווייל ס'זענען געווען די באַשולדיקטע, מיניסטאָרן, סענאַטאָרן פּרעזידענטן, און דעפּוטאַטן איז דערפאַר מיט דער צייט שטיל געוואָרן. די פאַרברעכער, וואס האבן גענגבעט מיליאַרדן, זענען נישט באַשטראָפט געוואָרן. אויף דעם אָרט האט מען אויסגעפונען אַנדערע פאַרברעכער, קאָמוניסטן־פּראָצעס אין טימישאָרא, יאַס, דער קינדער־פּראָצעס אין טשערנאָוויץ מיט זייערע שאַנד־אורטיילן.

דער גרויזאַמער מאָרד פון ארבעטער אין לופּעני, מצד ציווילע און מיליטערישע רעגירונגס־פאַרטרעטער, די ראָלע פון פּראָוואָקאַטערס ביי דעם געשעעניש האט אויפגערודערט די עפנטלעכקייט. צולעצט האט מען, נאָך לאַנגן ישוב הדעת דעמזעלבן פּרעפעקט געגעבן אַן אָרדן פאַר זיינע „פאַרדינסטן"...

די פאַרוואַלטונגס־רעפאָרם, פון וועלכער מען האט אויסגעפּויקט אין לאַנד און אין אויסלאַנד, אז זי ברענגט די דעמאָקראַטיזירונג, איז פאַרפעלשט געוואָרן, דורכן איינפירן פון ווירילּיסטן אין אַלע געוויילטע אינסטאַנצן. די פירונג פון דער פאַרוואַלטונג דורך באַצירקס־אויסשוס און פּרעפעקטור ברענגט אן אייביקן קאָמפּעטענץ־קאַמף און שטאַרקע ביוראָקראַטיזירונג.

דער סך־הכל וואָלט נישט געווען פאַלשטענדיק, ווען מיר וואָלטן נישט דערמאָנט די לעצטע געשעענישן ביי דער פּאָליציי אין בוקאַרעשט, ווי אַרעסטירטע זענען האַלב טויטגעשלאָגן און נישט לאַנג איז פאָרגעקומען אן ענלעכער פאַל אין סעקורען. דאס שלאָגן איז א סיסטעם, וואס איז פאַרשפּרייט אין גאַנצן לאַנד, וועלכעס ס'איז פאַרבליבן אויך ביים נייעם פּאָליציי־ און זשאַנדאַרמען־געזעץ!

אפשר וואָלט נאָך כדאי געווען צו דערמאַנען, דעם פּראָיעקטירטן מינאָריטעטן־סטאַטוט און די סובסידיע פאַר די 5־מיליאָנעדיקע מינאָריטעטן־שולן אין סכום פון 25,000.000 ליי, ד. ה. 5 ליי אויף א קאָפּ?

סך־הכל:

איז צו פאַרצייכנען א געוויסער פּראָגרעס און אָנהויבן פון דעמאָקראַטיזם, אזוי מוז מען קאָנסטאַטירן א גרויסע אנטוישונג, ווייל די האָפענונגען אויף דער שטילער בירגערלעכער רעוואָלוציע זענען געווען צו שטאַרק איבערטריבן, ווייל דער גלויבן אין דעם כח פון דעם צאַראַניסטישן טייל אין דער נייער פּאַרטיי איז געווען צו גרויס. דאס יאָר האט באוויזן, ווי ווייט מיר זענען צי די צושטאַנדן, וואס זאָלן דערמעגלעכן א דעמאָקראַטישע פאַרוואַלטונג און וויפיל קאַמפן ס'זענען נאָך נויטיק צו באַזייטיקן די שווערע ירושה פון די ליבעראַלן.

א. ד.

די מפלה פון דער „כאַראַבכע"

קעשענעווער וואַל־סורפּריז — נצחון פון בעלי־מלאכות, ציוניסטן און ארבעטער־דעמאָקראַטיע.

דער גאנצער פאַרוואַל־קאַמף צו דער יידישער קהלה אין קעשענעוו, איז פאָרגעקומען צווישן די ציוניסטן, וועלכע זענען געגאַנגען פאַרייניקט אונטער דער ליסטע נר. 8, און דעם רב צירלסאָנס גרופּע, וואס האָט דווקא געהאט צוויי ליסטן: נר. 1 אין דער שפּיץ מיטן רב זעלבסט און נר. 6 — אונטער דער פירמא פון „אגודת ישראל".

אויך די סאָציאַליסטישע עלעמענטן האָבן אַנטוויקלט א גרויסע פּראָפּאַגאַנדא, פאַרשטענדלעך אי קעגן די ציוניסטן אי קעגן די אָרטאָדאָקסן.

אויך די וואַל־לאָזונגען פון די ציוניסטן זענען געווען אַבסטראַקט־פּראָגראַמאַטישע, זענען דאָקעגן די פּלאַקאַטן פון די אָרטאָדאָקסישע גרופּן געווען איבערפולט מיט פּערזענלעכע ליבעגזאַגנגען דעם רב צירלסאָן, און ס'האָבן אויך נישט געפעלט זלזולים אויפן אַדרעס פון די קאַנדידאַטן פון אַנדערע צעטלען.

די אַנדערע ליסטן — כסדר איבער א מנין(!) — זענען בכלל נישט געקומען אין באַטראַכט לויט זייער פּראָפּאַגאַנדא און סיי לויט די מעגלעכע וואַל־רעזולטאַטן.

נאָר די כשוף־קעסטלעך — די וואַל־אורנען — האָבן דאָסמאָל ארויסגעוואָרפן אזא שפּיצל, אז ס'איז אזש צום שטוינען:

דווקא די ליסטן אויף וועמענס ערפאָלג מ'האָט אַמווייניקסטן געוואָרט, האָבן באַקומען די בעסטע רעזולטאַטן.

דער „בעלי־מלאכה'שער צעטל, אין שפּיץ מיטן געוועזענעם וויצע־פּרימאַר אינזש. זילבערמאַן, האָט באַקומען די גרעסטע צאָל שטימען (פּראָצ. 20) און וועט האָבן אין דער קהלה א פאַרשטייערשאַפט פון 15 ראַטמענער!

אויפן צווייטן אָרט — קומט דער ציוניסטישער צעטל, וועלכער האָט דורכגעפירט 12 פאַרשטייער און אויב מ'רעכנט צו די ציוניסטן, וועלכע זענען דורכגעגאַנגען אויף די אַנדערע ליסטן, קאָן מען האָפן, אז די פאַראייניקטע ציוניסטישע פראַקציע וועט האָבן אין דער קהלה 22 מיטגלידער.

ערשט אויפן דריטן אָרט קומט די ליסטע פון דער אזוי־גערופענער „אָרטאָדאָקסישע אָרגאַניזאַציע" בראש מיטן רב צירלסאָן אליין!

דאס הייסט, אז דעם רב'ס הכריא האָט געליטן א גרויסע — און דער עיקר, אונערוואַרטעטע — מפלה, ווייל ביז איצט האָט דער רב אין זיינע מיטלויפער געשריגן ביי יעדער געלעגנהייט, אז דאס באַסאַראַבישע יידנטום בכלל און דאס קעשענעווער בפרט, איז אָרטאָדאָקסיש, אז די אָרטאָדאָקסן שטעלן מיט זיך פאָר 90 פּראָצ. פון דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג נישט מער און נישט ווייניגער און צום סוף... ביי די ערשטע קהלה־וואַלן האָבן די אָרטאָדאָקסן, אויף ביידע ליסטן: דעם רב'ס און „אגודת־ישראל" קוים צוזאַמענגענומען עפּעס מער שטימען פון די ציוניסטן.

אמת, די ציוניסטן און נאָך זיי די „ארבעטער־דעמאָקראַטיע" האבן אנטוויקלט א שטאַרקע אויפקלערונגס־ארבעט, יעדן אָוונט א מיטינג און יעדן טאָג א נייעם אויפרוף, פאַרטיילט אין די טויזנטער און צעקלעפּט איבער דער גאַנצער שטאָט.

די אָרטאָדאָקסן און אַנדערע ליסטן האָבן זיך באַגרענעצט נאָר מיט שריפטלעכער פּראָפּאַגאַנדא, אויפרופן און ארטיקלען (באַצאָלטע) אין די רוסישע צייטונגען.

די ערשטע זענען ס'ווייזט אויס, געווען זיכער, אז דאס איז אויך גענוג בכדי צו ברענגען צום א דערפאָלג און די צווייטע האָבן זיך גלאַט געטראַכט: אָדער מ'דאַרף נישט, אָדער ס'העלפט נישט.

* * *

אויב אין אַלגעמיין האָבן די ערשטע קהלה־וואַלן אין קעשענעוו נישט געגעבן קיין ריכטיק בילד פון כחות־פאַרהעלטנישן אינ'ם קעשענעווער יידנטום, צוליב דער צעברעקלונג פון די שטימען צווישן דער אונאָרמאַל־גרויסער צאָל ליסטן, זענען דאָך די רעזולטאַטן גאַנץ נאָענט צו דער אמת'ער שטימונג פון דער מאַסע, וועלכער ס'איז נמאס געוואָרן די מיאוסע ווירטשאַפט אויך די קהלה'שע ענינים פונדי „קאָראָבקע"־לייט, וועלכע צודעקנדיק זיך מיטן אויטאָריטעט פונם רב צירלסאָן האָבן עקספּלאָאַטירט די שול־גבאים און גענצלעך איגנאָרירט די אמת'ע אינטערעסן פון דער גרעסטער יידישער קהלה.

די נייע קהלה וועט יעדנפאַלס זיין מער א נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטישע איידער א אָרטאָדאָקסישע.

מיט דער ערשטער זיצונג פון דער נייער קהלה־פאַרוואַלטונג ענדיקט זיך די ביזאַנטישע אומפאַראַנטוואָרטלעכע ווירטשאַפט פון שור'ן א. א. און דאס קעשענעווער יידנטום וועט זיך אזוי אַרוים באַפרייען פונם „געלן פלעק": — די פליייש־טאַקסע־„קאָראָבקע"!

ז. בעניג.

א נויט־געשריי

די קאַטאַסטראָפאַלע סיטואַציע פונם יידישן קליינהענדלער.

שוין א צייט לאַנג, אז אויף די שפּאַלטן פון דער ייד. פּרעסע ווערט דיסקוטירט די פראַגע פון דער עקאָנאָמישער סיטואַציע פון דער יידישער באַפעלקערונג ביי אונז. א גרויסן אָרט אין דער דיסקוסיע פאַרנעמט דער יידישער בעל־מלאכה. באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס און קרעדיט־אַנשטאַלטן ווערן פאַר אים געגרינדעט, אַנקעטעס דורכגעפירט, זיין ווירטשאַפטלעכער מצב אויסגעפאָרשט א. א. וו. דערמיט זאָל נישט געזאָגט ווערן, אז זיין לאַגע איז א גוטע און אז מ'זאָל זיך נישט באַמיהען צו לינדערן זיין נויט.

מ'טאָר אָבער נישט פאַרגעסן, אז נאָך א גרעסערע צאָל קליינהענדלער לעבן אין א שרעקלעכן דחקות, נישט וויסנדיק היינט, וואס דער מאָרגן וועט ברענגען.

קיין שום אָרגאַניזאַציע פאַראינטערעסירט זיך נישט מיט זיי. זייער ווירטשאַפטלעכע לאַגע ווערט נישט אונטערזוכט — פאַרגעסן זענען זיי פון אַלע פאַקטאָרן, וואָס האַלטן זיך גענויזט מיט זיי באַשעפטיקן.

טאָג פאַר טאָג, ווערן עקזיסטענצן רואינירט או די וועלכע האַלטן זיך נאָך פון אויבן, פירן נישט מער ווי א שיין-לעבן, צעדריקט פונם הויז-הער, פונם פיסקוס און דער קאָנקורענץ פונם אנגראָסיסט.

איז נישט מעגלעך קיין אָפּהילף?

לאָמיר זען, וועלכע זענען די סבות, וואָס זענען גורם אָט די צושטאַנדן?

ערשטענס: די קרעדיט־פראַגע. עס פעלט א קרעדיט-אַנשטאַלט וועלכע זאָל פאַרזאָרגן דעם קליינהענדלער מיט ביליקע און לאַנגטערמיניקע הלואות, אים שיצן פאַר גרויסער עיסקא און פאַר דעם וווּכער. די פאַרהאַנענע געלד־אינסטיטוטן רעכענען זיך גאַר נישט מיט דער שווערער אומנאָרמאַלער סיטואַציע פונם קליינבירגערטום און העלפן אים זער ווייניק אָדער בכלל נישט.

צווייטענס: די סחורות-פאַרזאָרגונג. דאָס פעלן פון איינקויפס־קאָאָפּעראַטיוון, וועלכע זאָלן דערמעגלעכן צו קויפן סחורות פון דער ערשטער האַנד און זיי צו פאַרטיילן צו די קליינהענדלער צום אַליינקאָסטן-פּרייז. מאַכן אומעגלעך דעם קאָנקורענץ־קאַמף מיט די אנגראָסיסטן. דורך דער גרינדונג פון אַזוינע קאָאָפּעראַטיוון, באַזונדערס פאַר די הענדלער מיט לעבנס־מיטלען, וואָלט מען מעגלעך געמאַכט צו פאַרגרינגערן זייער קאַמף. אין טשערנאָוויץ האָבן די הענדלער פון קאָלאָניאַל-סחורות שוין געמאַכט אַזא פּרווו און געשאַפן די „סאָלידאַריטאַטעא“ וועלכע נעמט אַרום אַן ערך פון 100 מיטגלידער (אַלע כמעט יידן) די אנטוויקלונג גייט אָבער פּאַמעלעך ווײַל געלד־מאַנגל און מ'קאָן נאָר דאָרט באַקומען סחורות פאַר מזומן.

אַזוינע איינקויפס־קאָאָפּעראַטיוון וואָלטן געמוזט געשאַפן ווערן פון אַלע בראַנזשען, א יידישע באַנק וואָלט זיי געמוזט פינאַנסירן כדי דערפון צו מאַכן א וויכטיקן אינסטרומענט אינ'ם קאָנקורענץ־קאַמף.

דאָס זענען די וויכטיקסטע פאָדערונגען ווייל ביליקע קרעדיטן און סחורות צום אנגראָ-פּרייז, זענען די הויפּט-יסודות פאַרן באַשטאַנד פון קליינהענדלערטום.

אין סאָציאַליסטישע קרייזן, הערט מען נישט איינמאָל די טענה, אַז אונז איז נישט מער צו העלפן, אַז מיר זענען פאַרמשפּט צום אונטערגאַנג. אַי בײַם בעל־מלאכה איז די סיטואַציע אַן ענלעכע און די סכנות מצד דער אינדוסטריאַליזירונג זענען נישט קיין קליינערע — פון דעסטוועגן באַמיט זיך „אָרט“ אים צו שטיצן און צו דערהאַלטן בײַ זיינע פּאָזיציעס.

אַזוי לאַנג די קאָנזום-באַוועגונג איז בײַ אונז נאָך אַן אומבאַקאַנטע און פּאָלקספרעמדע זאַך, אַזוי לאַנג ס'איז נישטאָ קיין שום אַרבעטס-מעגלעכקייט פאַר די אַלע, וואָס זענען דערווײַל קליינהענדלער, אַזוי לאַנג די „פּראָלעטאַריזאַציע“ שטייט נאָר אין די ביכער און דאָס לעבן גייט זיך זיין וועג, אַזוי לאַנג האָבן מיר א רעכט מ'זאָל זיך פאַראינטערעסירן מיט אונזער גורל און אונז העלפן אין אונזער קאַמף.

מ. טאַלפּילאַר.

אבֿרהם אקסינפעלד.

פערד.

(משל).

אין א קיראַט האָט א פערדל זיך געדרעט.
זיך געדרעט, נישט געקלערט,
וועגן תכלית נישט פאַרטראַכט;
זיך געדרעט א גאַנצן טאָג,
פאַר א נויט — באַנאַכט.
דרעט זיך פערד און פרעסט איין אָרט
קומט א פערד און בעט דאָס וואָרט:
„זאָג, דו טיפּש, ווו דיין קאָפּ?
„קום לערן זיך בײַ אונז דעם טראָפּ!
„מיר גאַנצע מײַלן שלינגען איין,
„שפּאַנען איבער פעלדער פלינק...
„קלינגט דאָס גלעקל גלין-גלאַן-גלינק...
„אָט בין איך דאָ, אָט בין איך דאָרט, —
„און דו — טפו — תמיד אויף איין אָרט.
„דאָס דער תכלית? ציל פון לעבן?
„אָפּגעשטאַנען ווערסטו, כ'לעבן?...
ענפערט פערדל (טאַקע א בהמה דאָך באַליידיקט)
[מלא חמה:
„מיט דיין יאָגן, חכם עתיק,
לעקסטו נישט קיין פּאָטיק...
„והשנית, קלינגער מעגלעך, ווערט דער שמייסער,
„וואָס זיצט אויבן, דיין בייטש־רייסער,
נאָר נישט דו — דיר נישט באַשערט:
„ס'איז א כלל, אַז פערד בלייבט פערד...

נאָטיצן

פּראָבלעמען פון קינדהייט.

די באַוווּסטע פראַנצויזישע צייטשריפט „Nouvelles Litteraires“ האָט איינגעפירט אין איר אויפנאַבע א נייעס. איין זייט איז באַשטימט פאַר די קינדער. וועגן די טעמים דערפון לייענען מיר דאָרט:

„אונזער נייגיריקייט וועט זיך אַזוי גיך נישט באַרויקן. פון אַלע זייטן שווימען אונז צו פּראָבלעמען. אומפּאַרטייאיש ווילן מיר זיי באַטראַכטן. אַלע אויטאָרן וועלן מיר געבן דאָס וואָרט. עלטערן, ערציער און פּעדאַגאָגן קענען זיך שאַפן אַן אומאָפּהענגיקע מיינונג. פאָדערן נישט די מניעות פון דער איצטיקער צייט א דרינגענדע תשובה אויף דער פראַגע וועגן פאַמיליען־ערציהונג? רופט נישט אַרויס די סעקסועלע ערציהונג פאַרשידענע מיינונגען? און דאָס צו פילע אָנשטרענגונגען פון אונזערע שילער? ווערן מיר נישט פאַראינטערעסירט דורכן איניציאַטיוו פונם קינד, זיינע צייכענונגען, אינטערעסן, ליטעראַטור און אינטימע פּסיכאָלאָגיע? א גאַנצע וועלט עפנט זיך פאַר אונז, א וועלט, וואָס איז נאָך נישט אויסגעפאָרשט...

די פעלער פונם קינד זענען אונז נישט גלייכגילטיק. מיר וועלן אויספאָרשן דעם וועזן פון אומציליקע גייסטיקע רעאַקציעס, שטערונגען אינ'ם כאַראַקטער, די מאָראַלישע סכנה אין דאָס קינד, קינד אין יוסטיץ, דאָס זענען ענינים וועלכע מ'זון באַאומרואיקן דאָס געוויסן פון די מענטשן“.

דער ערשטער אַרטיקל פון דער פּעדאַגאָגישער אָפּטיילונג: „די ערציהונג פון די ערציהער“ פון פּרוי וועדינע איז זייער אינטערעסאַנט און מיר לייענען דאָרט:

„כדי גוט צו ערציען מוזן מיר זיך היטן צו זיין שטרענג. די לייטישע מענטשן זענען תמיד געווען אַזוי נודנע, אַז ס'איז אַלע די, וואָס וואָלטן זיי ליב געהאַט, איבל געוואָרן די גאַנצע לייטישקייט. מיר לעבן אין א יאָרהונדערט אין וועלכן די קונסט איז דער מלך, און וועלכן מ'פאַרשטייט צו שאַצן א שיינע וויטרינע. פאַר וואָס זאָל די לייטישקייט זיך אויסבויען אויף אַן אָפּגעשטאַנענער שטרענגקייט, אָן פריי אָן עלעגאַנץ? די פריי איז א מענטשלעך באַדערפניש, באַזונדערס פון די קינדער. פאַר וואָס זאָלן אַלע מאָראַלישע געבאָטן נישט האָבן א לאַכנדיק פּנים? אָך, ווען די עלטערן זאָלן וויסן, וואָס די קינדער וואָלטן אַלץ געקענט...

„מוטערס, וועלכע איר לייענט דאָס, פאַרלאַנגט פון די קינדער צוטרויען און נישט קיין רו. ענטפערט אויף אַלע זייערע שאלות רופט בײַ זיי אַרויס, רירדן צוטרוי, פירט אַרויס די איינדרוקן וועלכע מאַרטערן זיי, צום ליכט. אין די יאָרן איז עס פאַר „זיי א גרויסע נויטווענדיקייט פאַר עמיצן זיך פאַרטרויען, אַליין צו דערציילן ־ון אַליין מתודה צו זיין. לערנט זיי נישט צו פאַרטרייבן זייערע סענטימענטן, נאָר צו באַהערשן. וואָרצלט אויס פון זייער גייסט די אומגעזונטע מחשבות, פירט זייערע אַקטיוויטעט אויף פּראַקטישע, גייסטיקע, סאָציאַלע און שפּאָרט-צילן. טראַכט'ס, אַז זיי זאָלן זיין זוכער פון שענהייט. מיט איין וואָרט: ערציט זיי! ערציען הייסט נישט: עסן, שלאָפן און קליידער. ערציען הייסט: אַרויפירן אויף די הויכקייטן, העלפן באַשטייגן די שענע שפּיצן, כדי זיי זאָלן אַמאָל אין א שיינעם טאָג אַראָפּקוקנדיק פון דער הויך זען פאַר זיך א פּרעכטיקע פּאַנאָראַמע פון א נוצלעכן און טיפן לעבן“.

— — —

פונם וועג.

בוקאָווינער יוגנט.

.... די אונבאַרירטע שיכטן פון דער יידישער יוגנט אין דער בוקאָווינע, זענען א ווערטפולער רייכטום פאַר שפּעטער. א שאָד נאָר, וואָס געזעלשאַפטלעכע טוערס פּלאַנטערן זיך אומעטום אין קליינפּאָליטיק און באַמערקן נישט, וואָס עס וואַלגערט זיך בײַ זיי צופיסנס. ניצן עס טאַקע אויס די יעניקע אַנדערע, וואָס זענען אַליין דעקלאַסירט און ווילן בײַ אַנדערע אויך די פיס אונטערהאַקן מיט אימפּאָנירנדע פּסעוודאָ-סאָציאַלע תורות.

א גוטער לערער און א געניטער פירער קאָנען דאָ פיל שאַפן. אויסמעסטנדיק די זאַפּטיקע בוקאָווינע מיט מיין אַרומוואַנדערן, האָב איך אין מערערע שטעטלעך געפונען סימפּאַטישע קאָלעקטיוון פון דער יוגנט. דאָס זענען מערסטנטיילס געפאַנצערטע משפחות פון הברים, וואָס טוען אַן געפילדער זייער קולטורעלע אַרבעט. מ'לערנט, מ'שטודירט, מ'לייענט. די צעזאָרפּענע פייערלעך אין די פינסטערע סטעפּעס, וואַלגערן זיך די דאָזיקע גריפּעס, איזאָלירט אין דער גאַנצער פּראָווינץ פון דער ברייטער געזעלשאַפטלעכקייט. איר וועט זיי אויפזוכן אין ווזשניץ, סעלעטין, ראַדיוויץ, סטאָראָזשינעץ, סערעט, שאָץ, בערהאָמעט, וואַשקאָוויץ, קאָצמאַן, זאַסטאַווגאַ און אַנדערע שטעטלעך. זיי וואַרטן אויף תיקון. מ'וועט זיי דאָך מוזן אַמאָל צונויפנעמען, פאַרברייטערן, פאַראייניקן און אין איין גרויסע נאַציאָנאַל-קולטורעלער באַוועגונג און געבן א פּראָגראַם אָבער ביז משיח'ס וויסן פערדל זענען זיי דערווייל אומבאַהמנותדיק פאַרלאָזט אויף אייגענער אחריות. די ראַדעוויצער יוגנט-גריפּע עקזיסטירט שוין באַלד צוויי יאָר. דאָס זענען נאָר מיידלעך — צווישן זיי מערערע אַרבעטאָרינס — וואָס זענען אַלע שטאַרק געאייניקט אין טיפער קענגזייטיקער פריינטשאַפט און אין סיסטעמאַטישער קולטורעלער זעלבסטערציונג.

איך האָב מיך אין זייער האַרציקער סביבה גייסטיק אָפּגערוט און באַרייכערט מיין גלויבן אין דעם צוקונפט פון אונזער יוגנט. זי — די יוגנט בכלל — וועט דאָך שפּעטער מוזן אויסגעפינען דעם וועג צו אַרבעט און קולטורעלע מעשים.

די ווזשניצער גריפּע האָט זיך איר כאַראַקטערשטריכן און איר אייגענעם שטילן קאַמף פאַר עקזיסטענץ. דאָס שטעטל איז עקאָנאָמיש רואינירט און פיל פון די מיטגלידער מוזן שווער אַרבעטן דעם גאַנצן טאָג, כדי צו פאַרדינען אויף דעם דורכשניטלעכן לעבן. דאָך איז מען יעדן אָוונט פאַרזאַמעלט אין זייער אייגענעם לאָקאַל, וווּ מ'שטודירט שפּראַך, ליטעראַטור, געשיכטע און סאָציאַלע באַוועגונג. זיי האָבן נאָך אויסצושטיין א פּראָפּאַגאַנדע-קאַמף — אין דאָך בלייבט די משפּחה הלילה נישט געריערט. זיי האָבן זיך איינגעלעבט מיט די חברישע פליכטן צווישן איינאַנדער און ס'איז צו באַוווּנדערן די וואַרעמע שטימונגען, וואָס זיי שאַפן, ווען מ'באַזוכט זייער קיבוץ.

מען מוז זיי נעדענקען און א'מפּולסירן מיט זייערע קאָלעקטיווע אינטערעסן. זיי זענען מסוגל אין א טריבן אַפּיענדיקן אַנט דורכצומאַכן קיין וואַשקאָוויץ א שפּאַציר פון 35 קילאָמעטער. דאָס נייען זיי זיך באַקענענען מיט זייערע ייננערע און ווייניקער-געניטער הברים פון דאָרטן. זאָל מען דאָס צופוקן די פריוד פון זייער הענגזייטיקער באַקענטיש, די פאַמיליען־איינשטימיקייט פון דער געאייניקטער פאַרזאַמלונג, די התלהבות, וואָס גלאַנצט אין זייערע אויגן, און די הלוציש הוירעס מיט די געפּלאַנטענע הענט.

די זייטיקע עלטערע געסט פאַרגעסן נישט-ווילנדיק בעת-מעשה די רעטזל־קניפּן פונם האַנדל-וואַנדל אין די וואַכנדיקע גלייכגילטיקייט. אַלע טאַנצן ביזן ווייסן טאָג אַריין. גאַנץ פרי, ווען דער פייכטער נעבל ליגט נאָך, ווי א נאַסע קאָץ, איבער די פינסטערע פלאַכיקע לונקעס, — פאָרט מען צוריק א היים, צענויפגעפרעסטע אין א לאַנגן לייטער־וואָגן, און מען זינגט. זיי וועלן אויך שפּעטער באַגרייפן די רעלינע פון אַרבעט אין פון אונערמידלעכער הכשרה. זיי וועלן די גאַנצקייט פון זייערע יונגע נשמות באַהעפטן מיט פיזישער האַרמאָניע און מיטן גלויבן אין א בעסערן נאַציאָנאַלן צוקונפט. זיי וועלן זיך אַליין ערלייזן...

א. טווערסקי.

הע! —

פון טעאָבאַלד טיגער*).

אויף א לעדיקן פּלאַץ שטייסט
די —
גאַנץ אַליין:
די הייזער פול פאָנען יעדעס אין אַנדערע פאַרב,
די דעכער זענען שוואַרץ פון מענטשן;
א קריכנדיקע שלאַנג איז אַרום פּלאַץ געלאַגערט
פון יעדן הויז רייסט זיך אַרויס רעש, בלעך-מוזיק
[אָרגעלן און געשריי —
און פּלוצים
הויבן זיך אַלע אָרימ'ס אויף צו דיר
צען טויזנט אויסגעשטרעקטע פינגער ווייזן אויף דיר
און א געשריי שטייגט אַרויף
— הע!

וואָס ווילן זיי פון דיר?
וואָס האָסטו זיי גענומען?
וואָס זאָלסטו זיי טון?
אַזוי גרויס ביזטו גאָר נישט
אַזוי וויכטיק ביזטו נאָך נישט...

אַריינגיין זאָלסטו — אין איינעם פון די הייזער,
אין וועלכען, איז גאַנץ גלייך —
אָבער אין איינעם
און דערפאַר שרייען זיי
— הע! —

דאָס איז דאָס קאַטוילישע הויז:
בכבודע בחורים, איבערגעטון, האַלטן א ספר אין דער
[האַנד;
א סך זענען קלוג,
פיל חכמים,
אַלע כיטרע,
זיי ווילן דיך
און פאַרגעסן אים
זיי פאַרטיילן אַזאַ מין אמת;
זיי קענען די הערצער פון אַלע;
זיי גיבן כללים פאַר אַלע;
א מאַגאַזין פון מעטאַפיזיק.
אָבער עפּעס איז דאָ פאַרשטאַרצט
עפּעס טריבעס
און ס'דראָט דער צלם סענן אבר — :
גיי נישט אַריין.
— הע! —

דאָס איז דאָס הויז פון די פעלקער.
היהשע געוואַלט-מענטשן
האַלטן קאָסטיומירט, א דאַמעסצענער שווערד אין האַנד
אָבער זיי שיסן מיט גאַז.
אויף די ווענד הענגען בילדער פון מיטעלאַלטערלעכע
[קאַמפן
פאָנען איבער אויוונ'ס
אָבער זיי שיסן מיט גאַז.
זיי ווייסן נישט פאַר וואָס זיי טון עס
זיי מוזן עס טון.
זייער תוך שרייט נאָך מענטשן-פלייש,
נאָך דעם הערליכן כה, וואָס אַקערט אויף דעם מאַן
אַזוי האָט אים ליב די פרוי
אַזוי האָט ער ליב די פרוי.
און זיי איז גאָר נישט
דערפאַר ווילן זיי אַרויס מחוץ פון זיך
ווי בײַ פריה ורביה און בײַ הריגה —
אַדמיניסטראַטיוו-באַאַמטן פונם טויט — :
גיי נישט אַריין.
— הע! —

דאָס איז דאָס הויז פון די פיינע לייט
זיי שפּילן פון זעקס אַזייגער אָוונטס:
מיט דער פּאָליטישן-פילאָזאָפיע,
מיט טעאַטער-פּרעמיערעס,
מיט די סימפאָניעס,
מיט דער מאַלערײַ
מיט דער שאַך
מיט דעם סטיל
מיט די פּערזן פון פאַרשטאָרבענע
מיט די וויצן פון לעבעדיקע
און אַלץ מעגסטו בײַ זיי טון
(אַזוי לאַנג ס'איז צו נאָר נישט מתחדש

---

*) איינער פון די פינף פּסעוודאָנימען פון קורט טוכאָלסקי, א באַדייטנדן קולטור- און צייט-קריטיקער, דעם מחבר פון: „מיט 5 PS“, דאָס שמייכלען פון מאָנאַ ליזאַ, „דייטשלאַנד, דייטשלאַנד, איבער אַלעס“, מיטאַרויסגעבער פון דער בערלינער צייטשריפט „וועלטבינע“. אין וועלכער ס'איז אויך אין איינעם פון די לעצטע נומערן ערשינען דאָס אויבן-איבערזעצטע געדיכט.

די רעדאַקציע.

אַבאָנירט דעם אומאָפּהענגיגן אָרגאַן
„טשערנאָוויצער בלעטער“.

יוועלן און זייגערס בוכהאלץ, נאך רינגפלאץ 6
29 יאר דאס פאר-טרויען פון די קונים.

ביבליאָגראַפ. נאָטיצן.

„יוגנט־שטימען".

צווייוואָכן־זשורנאַל פאר ליטעראטור, קונסט און יוגנטפראגן. טשערנאָוויץ — 2־טע נומער.

דאס וואס די רובריק „יוגנטפראגן" איז אינגאנצן פארבויגן געווארן, וואלטן מיר אונזער יוגנט מוחל גע־ווען, ווען די „ליטעראטור און קונסט" וואלט כאטש א ביסל באפרידיקט.

די ערשטע דריי לידער (פון טראכטנבערג, געל־מאן און סקוטער — באזונדערס פון לעצטן) זענען אפילו נישט שלעכט, זאגן אבער נאך גאר־נישט צו.

אין דער נאָטיץ „בערגלסאָן און טשעכאָוו" ציט א קריטיקער פאראלעלן צווישן די צוויי שרייבער און זאגט, אז ער, בערגלסאָן, האט פאר אונז געלאזט דערפילן א פאלאנגע פון ווארט־נימנאסטן, פון וואק־זאל־מענטשן, וואס ווינקען ממזריש, ווען ס'שוועבט דורך א פרוי, מענטשן וואס האבן פארלוירן דעם חוש פון א שמעטערלינג־פלאטער — פאר דער אומעטי־קער שיינקייט פון בין השמשות.

און אין זעלבן ארטיקל מיט פינף שורות ווייטער, זאגט ער אז: זיי (די בערגלסאָנישע העלדן) האבן איינגעזאפט דעם אומעט פון די רוטענישע כאטקעס, זיי זענען איינגעוויבט געווארן מיטן טרויער פון די ברייטע רוסישע פארטראכטע שליאכען...״

נײַן קינדער: ווי מיר זאלן זיך נישט אויסקוקן די אויגן, געפונען מיר אין אייער זשורנאלעכל „פאר ליטעראטור און קונסט" נאך גארנישט, וואס זאל אייך באדערכטיקן צו קומען מיט פרעטענציעס צו די על־טערע, למאי „מ'האט פאר אייך פארמאכט די וועגן קיין רוים", און איר, די יונגע, דרייט זיך ארום אין א כשוף־קרייז, זינגענדיק אייערע לידער, פון קיינעם נישט געהערט.

הלוואי וואלט דאס אמת געווען!...

„אזוי וויל איך"...

דורכגייענדיק א טראפיק, האב איך דערזען הענ־גען א מיניאטור־צייטונג לויטן מוסטער פון מאנגערס „געציילטע ווערטער" (אגב, שוין ז"ל...) דער־זען אז דאס דאזיקע צייטונגל (וואס הייסט דוקא „מחשבות") איז דערשינען אין טשערנאוויץ, האב איך עס, פארשטייט זיך, תיכף געכאפט און גענומען ליי־נען: „א פאר ווערטער וועגן אונז".

— „אט די, וועלכע בילדן די מערהייט און דעם דורכשניט פון דער געזעלשאפט, געפונען נישט קיין צופרידנקייט אין דער טאגדייטנער מיינונג, ציי־טונג און אפילו ליטעראטור. אט די זענען זיך פשוט מחיה, ווען זיי טרעפן אן איינגארטיקע דורכגעשמוגלטע מחשבה, אן „אזוי־וויל־איך"־געדאנק, א פיקאנטע „גלאט־אזוי"־פקיצע, נישט אזוי יענעם צו טרעפן, ווי אליין הנאה צו האבן."

שוין איינמאל „מחשבות"!..

און אצינד א ביסל „לירישע מחשבות":

„איך האב א קראנץ פון מיינע פארנאכטן איינגעפלאכטן,

באצירט מיט זיבעציק יאר לאנג שלאפלאזע נעכט

און ליידן פון טעגלעכן פיין,
מיט וועלטנשמערץ,
און אייביק לייד
און אייביק נאכט
אין וועלטן־רוים
ביים אלערלעצטן וועלטנגאנג — — —"

איין מעלה האט אבער פארט דאס צייטונגל „פאר ליטעראטור און קונסט":

ס'איז אן ארשין די גרויס, וויל וואס, א שטיי־גער וואלטן מיר געטון, ווען אזעלכע „מחשבות" וואלטן זיך חלילה צעשפרייט אויף א גרויסער צייטונג?...

י. פ.

טעאטער און קונסט.

טאמאשעווסקיס טיפן.

טאָמאשעווסקי איז פילזייטיק, דאס האט מען שוין געקאנט ארויסזען ביי זיין ערשטן אויפ־טריט. אויב אבער ער האט עס דעמולט נאר מרמז געווען, באווייזט ער עס איצט באשײַנפערלעך.

נאך דעם פיין פארטראכטן טיפ פון אלטן נישט דערבאלעגעם בחור וועלוואלע, עפנט טאמאשעוו־סקי ווידער זיין טיפגאלעריע און פּשפּרייזט דורך פאר אונזערע אויגן די פיגור פון אברהם גאָלדפאדן מיט זיינע ליידן און פריידן דער, אויף דער עלטער געבראָכענער זיידע פון דער יידי־שער בינע. איצט דעמאנסטרירט טאמאשעווסקי דעם געזונטן הומאָרפולן „חזן פון קראקע". ווער ס'האט א באגריף פון דעם לעבנס־שטייגער פון די אזויגערופע־נע „קראקעווער כאַיקעס" ווער ס'ווייסט א ביסל פון דעם נאך איצט פארנעמענעם בלינדן פאנאטיזם אין מערב־גאליציע, דער קאן מעיד זיין אויף דער שלימותדיקער קונסטשאפונג פון טאָמאשעווסקיס קראקעווער חזן.

פאראן איין רבונו של עולם, און נאר דער קראַ־קעווער חזן פארמאָגט אים, ווארים אז דער קראקע־ווער חזן צעגאַרגלט זיך מיט זיין רבש"ע שטורמט ער וועלטן. אני צי דער בעסטער אפערנזינגער וועט מיט אזויפיל מתיקות זינגען זיין „לאך באיאצא", ווי איך מיין „רבונו של עולם"? אין קראקע רעדט מען נישט, מען זינגט, און אז קראקע זינגט, זינגט דאך דער חזן אודאי, וואס אבער ס'לאזט זיך נישט דער־זינגען, דערגענצט ער, מאכנדיק מיט די ליפן או פינטלענדיק מיט די אויגן. אט די זשעסטיקולאציע מעג מען זיך פארגינען אנצוקוקן ביי טאָמאשעווסקין

נישט מינדער אינטערפרעטירט טאָמאשעווסקי די דראָמע־העלדן. א שאד נאר, וואס ער האט נאך אזויפיל סענטימענטן פארן גאָרדינישן דראמע און פאר קאָברינס מעלא־דראמע, און ער ניט אינז נישט קיין געלעגנהייט אים צו זען אין אש'ס, פינסקים צי הירשביינס זאכן. אט שפילט ער אין קאָברינס „דער פארלוירענער גן־עדן" דעם קודם געמיטלעכן פאמיליע־ליבנדיקן און דערנאך אנטוישטן ליטעראט בעני לייד־מאן. ווי חייט מיר זאלן נישט זיין פון דעם סיוזשעט, ווי פקארבאווע די גאנצע מעלאדראמע זאל נישט זיין (אזוי יעדע מעלאדראמע) מוז מען מיטקרעכצן און מיטוויינען. טאָמאשעווסקי האט דא ווידער סקולפטירט א פיגור און מאכט זי פאר אונז לעבעדיק. גאר אנ־גענעם מוז באזירן, ווען זיצנדיק ביי קאברינס א מעלאַ־דראמע און מ'פירט נישט קיין קוליסנ־רייפערײַ. איין פארעם ציט דורך די גאנצע ראל פון אָנהויב ביז צום סוף. אין די ערשטע אקטן באגייסטערט ער מיט א ליבלעכן שמייכל און די לעצטע מיט א שטילן זיפץ, און ווידער שפילן די אויגן, די טרערן דער־שטיקט ער און מיט די אויגן שפילט ער.

מיט טאמאשעווסקין דעביוטירן מיט אין ערשטער ריי: פרל. רוט־רענע, אין וועלכער מ'ער געפונט די פאסנדיקסטע פארטנערן, ווייטער זאכאראוו, באדער, זלאטאיא, סעלצער און אהרון אחרון אונזער ליבער זאַהן־פאליאקאָוו, וועגן וועלכן מיר וועלן זיך באזונדערס אפשטעלן און אָפשאצן זיינע מוזיקאלישע לייסטונגען.

טאָמאשעווסקי דער אקטיאר איז תמיד גרעסער ווי טאָמאַשעווסקי דער מחבר. מ. וו.

יוסף לערנער, בריטשען.

בלוט.

שקיעה.
באַדט זיך אין בלוט פון השמשות
פון הארבסטיקע בלעטלעך
ווי פאַרלעך פארליבטע שפאצירן אין גאָרטן
און טרעטן אויף זומערס נאך וואַרעמען קערפער
וואס וואַרפט זיך
אין גסיסה מינוטן
אין בלוט...

פאלן פון בוימער פארבלוטיקטע בלעטלעך
פון זומערס צעלעכערטע לונגען...
שפילט אסין אויף ציטריקע סטרונעס
אויף נאקעטע פעלדער
פאריתומטע לידער
און שכורט פון שוימיקע גלייזער
און גוססנע גערטנער —
בלוט...

פאָלקס־לידער־אָוונט דאָליצקאיא.

„קומט זיך א חזנדל אין א שטעטאלע — גייען אים הערן די דריי שענסטע באלעבאטים — אָט דאָס פאָלקס־ליד, איז נישט נאָר אזוי שיין, אז עס געהערט צו די פּאָפּולערסטע און צום טייסט גע־זונגענסטע, נאָר עס האָט אויך א טיפן געדאנק. עס דערציילט פון דעם כח פון סוביעקטיווקייט, פון דעם, וואָס מענטשן הערן תמיד נאָר זיך אליין און גייען זעלטן ארויס פון די ד' אמות פון זייער עולם קטן. דער חזן האָט אזוי שלעכט געזונגען, אז עס איז נישט געלונגען צו פארטויבן דאָס נייען פון דער נאָדל ביים שניידערל, דאס קלאָפּן מיטן העמערל ביים שיסטערל און די קנאקנדיקע בייטש פונם באלעגאָלע. וואָלט עס געווען אמתע קונסט, וועלכע רופט ארויס עקסטאז, וואָלט די דריי באלעבאטימלעך עפעס אנ־דערש געהערט, ווי דאס, וואס דאס פאָלקס־ליד דער־ציילט פון זיי.

דער דאָליצקאיא איז עס געלונגען אייניקע מאָל צו שאפן ביי איר צוהערער־עולם די שטימונג פון פארגעסן דאָס סוביעקטיווע און הערן און פאַרשטיין די קלאָנגדיקע נשמה פונם יידישן ליד. די חסידישע מעלאָדיעס, האָבן באזונדערס געפונען א נאָר פיינע אינטערפרעטאציע און א טיפן תיקון דורך איר אויס־טייטשונג.

„קאטארינא מאָלאָדיצא — אָט דער סלאַווישער עכאָ אינ'ם וואלד, אין וועלכן דער חסיד ווערט זעלטן פאר־בלאָנדזעט און וועלכער ווערט אין זיין מח אנאליזירט צו לשון־קודשדיקע ווערטער וואס פארבונגען זיך צו הייליקער מיסטישער שטימונג, און געפונט זיין וועג אין א טיפער מעלאָדיע צו דער גרויסער געליבטער צו דער שכינה, דאָס איז דער קינסטלערין גאָר גע־לונגען מעלאָדיש צו שילדערן, דאס סובלימירן פון די מנושימדיקע, פראָסטע השגות פון א שנצ'ס גע־שריי נאָך זיין שיקסע, ביז צו א ישראל'ס שיר השירים. אויך די אנדערע חסידישע מעלאָדיעס, אפילו יענע — ווי: דער רבי האָט געוואָלט — אין וועלכן ס'איז פאראן א סך איראָניע זענען אויף זעלטענעם אופן געמייסטערט געוואָרן פון דער קינסטלערין. אין „סלוצק מיין שטעטאלע" האָט זי ארויסגעכשופט אונזער גאנצע יוגנט און די פארלוירענע הערליכקייט פונם אמאָליקן יידישן שטעטאטעלע: פול יראה און פרומקייט, פול הנודיקן דלות, שבת־יום־טובדיקער נשמה יתירה. „אף ברי" און דעם רבינ'ס הבדלה זענען געווען באזונדערס גוט. ביי „אכציק ער און זיביציק זי" און נאָך מערביי דעם פאלעסטינא־ליד און „איך פאָר אהיים" — האָט שוין יעדער געהערט זיך אליין. יעדער „מיסט" האָט געהערט זיינע בייטשן קנאכן או דאָס וואָלט געווען געדארפט אויסגעמידן ווערן.

סך־הכל: דער אָוונט איז געווען א גוטער. מ'מוז מוחל זיין דער קינסטלערין, וואס נישט קענענדיק טשערנאָוויץ האָט זי אויך געפרוווט מיט א ביסל קאבארעט־מימיק זיך אויסצוהעלפן. מ. ל.

א ס ת ר'קע! צוזאמען מיט דיר אויף דעם פרישן קבר פון דיין געליבטן אָנקל טוען מיר טרערן. געפון דיין טרייסט אויפן פעלד פון פועלי־ציוניזם.

אָרג. „פועלי ציון" טשערנאָוויץ.

אליך נאָר נישט איינס:
נישט צו שטערן די געשעפטן,
דעם ערנסט פונם לעבן,
וועלכער איז דאָרט דא:
געלד פארדינען מיטן שוייס פון אנדערע;
הערשן אויף די גערולדיקע פלייצעס פון אנדערע
לעבן פונם מארך פון אנדערע...
פאר די מאלצייטס־פויזן
האבן זיי א פּאיאץ גרייט
דעם קינסטלער.
ניין נישט אריין.
— חעי!

דאָ איז דאס רוסישע הויז.
דו קענסט עס נישט גאנץ גענוי
אבער ביזטו צייטיג פאר דעם הויז?
איז דיין מוסר:
זייער פארשטארצטע ראָנמאַטיק
קנאים־פאנאטיזם, א נייע קירכע צו גרינדן
זייער שארפע שנאה קענן יחיד
— אבער לענין איז א יחיד געווען —
זייער מאלפע־ליבע פאר אלע, וועלכע זאל אליך היילן —
איז דער מוסר, נישט דיין פארבאָרגענע שוואכקייט?
אויך זיי דינען עולם הזה

— האָף נישט עולם הבא פון זיי
אויך זיי: נאציאָנאליסטן
אמת, מיט אן אידעע
אויך זיי: פאר מלחמה
אויך זיי צו דער ערד צוגעקלעבט
דאס וואס זיי פארמארקזיצערן צו אמעריקאנער
הייסט נישט אומזיסט קאָנצעסיעס...
ביזטו שטארק גענוג
מיטצוארבעטן ביים ווערק?
נאָך נישט —
ניי נאָך נישט אריין.
— העי! —

טויזנט מחנות פולדערן ארום דיר
שרייען נאָך דיר
ליבן די ווארעמע היים: טשערעדע.
זאָג: האָסטו נישט בענקשאפט נאָכן שטאָל.
נאָכן ווארעמען שטאל, ווי דער ושאָלוב לאָקט,
— די לאָנקעס זענען גענוג —
ניין: ווי ס'איז חיהשע ווארעמקייט פון גופים
דאס היימישע מוה און שותפות־געפיל פון מענטשן?
זיי שרייען:
אין די רייען
אריין אין פאריין!

זיי שרייען:
די צייט פונם יחיד איז פאָרביי,
דאס האלט קיינער מער!
פרייוויליג זיך פארקניפן —
שוואכער! שרייען זיי: אליינגייער, נישט אנטשלאָסענער!
א הער צו אונז!
צו דער אָרדנונג! צו דער אָרדנונג!

איבער די הייזער
דערהויבן זיך שפיצן
פון גערולדיקע בוימער
רוישנד פלאטערן זייערע קרוינען.
צוריק צו דער נאטור?
איבערגעבן זיך הארבסטיקע בין־השמשותן
די נעמליכע קלאָרקייט
פון שימערירדיקן טאָג
צעגייט זיך אין ווייך־גראָע נעבלען —
פארגעסן די ליידן
פון מיליאָנען?
און די פעולה פון רויטן חיין
און א פרוי ביים אויװן —
אלס לעצטן שטאפל פון געטלעכן וועלט־סדר?
פרויען געבן. נעם. אָבער האָף נישט.
צוריק צו דער נאטור?

בלייב פארוואָרצלט — אבער גיי נישט
מיט דער הארף צון איר
די גייסט צוריק...
— העי! —

אזוי שטייסטו
און קוקסט דיך ארום:
די רופערס צעשווימען
טרעטן צוריק...
דו ביזט נישט אליין;
ארום דיר שטייען הונדערט טויזנטע
פרירנדיק ווי דו:
זוכנדיק ווי דו,
יעדער אליין ווי די
טרייסט? ניין! גורל!
בלייב מוטיק,
בלייב האָפערדיק
הער תמיד דאס געשריי!
— חעי! —
לאָז דיך נישט פארנארן
ניי דיין וועג. פאראן אזוי פיל וועגן.

ס'איז נאָר דאָ איין ציל.

(יידיש: ס.)

דער אנטדעקער פונם אלטן ייד. בית עולם.

השובע רעדאקציע!

אין נומער 26 פון אייער השובער צייטונג איז דערשינען אן ארטיקל פון ה' דר. דיאמאנט, אין וועלכען ער רעדט וועגן מיין פאָרטראג, וואס איך האב געליינט אין בערלין ביי דער דאָרטיקער סעקציע פון יידיש-וויסנשאפטלעכן אינסטיטוט.

כ'וואלט נישט געפונען אפילו פאר נויטיק איינצולאזן זיך אין א פאָלעמיק מיטן דר. דיאמאנט, ווען דער ארטיקל זאל נישט געווען זיין אזוי געשריבן, וואס קאן ברענגען דעם ליינער אויף דעם געדאנק, אז איך האב זיך, בעתן פאָרטראג, באנוצט מיט פארשידענע פאָטאָגראפיעס און דעפאָזיטיוון פון דר. דיאמאנט, ארויסגעבנדיק זיי פאר מיינע.

בכדי פולשטענדיק פעסטצושטעלן דעם אמת פון דעם דאָזיקן ענין, געפון איך פאר נויטיק מיטצוטיילן די פאָלגנדיקע פאקטישע ידיעות:

1. זייענדיק א סך מאל אין טשערנאָוויץ אין די לעצטע יארן, האב איך אליין געמאכט א גרויסע קאָלעקציע פון אויפנאמעס פון די מצבות פון אלט טשערנאָוויצער בית-עולם.

דער דר. דיאמאנט ווייסט עס גאנץ גוט, מחמת פאר די פאָטאָגראפיעס, וואס ער האט מיר געשענקטן האב איך אים רעוואנזשירט מיט מיינע אויפנאמעס.

2. צום פאָרטראג מיינעם אין בערלין האב איך ספעציעל באשטעלט דיאפאָזיטיוון פון מיינע אויפנאמעס, להלוטין נישט באנוצנדיק זיך מיט די מאטעריאלן פון דר. דיאמאנט.

3. דעם דערמאנטן ארטיקל פון דר. דיאמאנט אין דער „מנורה" האב איך פון אים נישט באקומען.

אין אצונד א פאר ווערטער וועגן דער „אנטדעקונג" פון הינגן אלטן יידישן בית-עלמין, וועגן וועלכער כ'האב בלומרשט דערציילט אין בערלין. כ'רעכן, אז ס'וואלט געווען גאנץ נאאיוו צו רעדן וועגן אן אנטדעקונג פון א בית-עלמין, וואס עקזיסטירט שוין מער ווי 200—300 יאר.

צום סוף רעכן איך, אז דאס גאנצע מיספארשטענדניש נעמט זיך טאקע דערפון וואס, דער אינפארמאטאָר פון דר. דיאמאנט, האט באקומען נישט דעם ריכטיקן איינדרוק פון מיין פאָרטראג און דערפאר טאקע אזוי פארפלאָנטעט דעם מהות פון מיין ארייַנפיר-וואָרט.

מיטיילנדיק דא אט די אויבנדערמאנטע ידיעות, לאז איך איבער דעם ליינער, אז ער אליין זאל אורטיילן אויף וויפיל דר. דיאמאנט איז געווען בארעכטיקט מיט זיין ארויסטרעטן קעגן מיר.

מיט כבוד און דרך-ארץ
אינזש. ל. פרענקל.

———

אדוואָקאט
לואיס הויסקנעכט
האט דערעפנט זיין קאנצליי אין דער
נייע־וועלטג. (סטר. מאראשעשטי) 16

דיר. ר. אקסלראד.
טאָמאשעווסקי־אין פאוויליאָן־טעאטער — רוסישע. 22

פרייטאג, .15 ד. ה. 9 א זייגער אין אָוונט	שבת און זונטאג, 3 א זייגער נאכמיטאג
דבורה'לע מיוהעסעס	**דבורה'לע מיוהעסעס**
אין 4 אקטן פון י. נאָרדין.	אפערעטע אין 4 אקטן פון י. נאָרדין.
שבת, דעם 16. און זונטאג, דעם 17. ד.ה. די גרויסע שלאגעראָפערעטע	מאָנטיק, דעם 18. ד. ה. אוונטס די שלאגער-אָפערעטע
דער קראקעווער הזן	**דאס פארלוירענע גן־עדן**
אפערעטע אין 3 אקטן פון טאָמאשעווסקי.	אפערעטע אין 3 אקטן פון טאמאשעווסקי

שטארקער ארקעסטער אונטער דער ליטונג פון י. זאַהן־פּאַליאַקאָוו.

פּעלץ־סעזאָן 1929—1930
איינראדונג.
פעלץ־אטעליער
ל. גיפס
טשערנאוויץ
סטר. רעזשעלע פערדינאנד 18
(הויפטשטראָז 18)
אימפאָרטירט פעלץ־לאגער דירעקט פון לייפציג.
ערשטקל. ברייטשוואנץ־פערזיאנער
אויך פעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכרע
אריגינאל בערלינער
או ווינער מאדעלן.
פיינסטע ארבעט נאָך מאָס
פון אייגענע ווי אויך פון מיטגעבראכטע מאטעריאלן.

צו אונזערע אבאָנענטן!

מיר בעטן אונזערע השובע אבאָנענטן, וועלכע האבן אינאיינעם מיטן פריערדיקן נומער באַקומען א פאסט־מאנדאט אז זיי זאָלן זיך באנוצן מיט דימאנדאטאָן אונז שיקן דעסאבאנעמענט־מענט־אָפצאָל!

ס'איז איבריק נצווייזן, ווי שווער ס'קעמפט אן אומאָפהענגיקע יידישע צייטונג פאר איר קיום. אין די 22 וואָכן זייט איר דערשיינען, האָבן מיר זיך באמיט צו זיין א טריבונע פארן פרייעם יידישן וואָרט, און פאר אלגעמיינע קולטור-אידעען. די צושטימונג וועלכע מיר האָבן באקומען פון אלע קעגנטן פונם לאנד איז דער בעסטער באווייז, אז מיר דערפולן אונזער שליחות מיט ערנסט. נאָך א סך אויפגאבן מוז פון אונז רעאליזירט ווערן. די „טשערנאָוויצער בלעטער" מוזן פארברייטערט ווערן. א ליטערארישע און וויסנשאפטלעכע ביילאג מוז זיין אונזער נייסטער אויפטו, און מיר מוזן שאפן א פארבינדונג מיט די יידיש שאפנדיקע צענטרען אין די אנדערע לענדער.

העלפט אונז דאָס דערגרייכן! יעדער נייער לעזער איז א מאָראלישע און א מאטעריעלע שטיצע און א הילף פאר אונזערע באשטרעבונגען!

באצאלט אייער אבאנעמענט און ווערבירט נייע לעזער!

די אדמיניסטראציע.

טיפּאָגראפיע מ. עבנער
געגרינדעט אין יאָר 1899.
די
טיפּאָגראפיע
מ. עבנער
טשערנאוויץ, הויפשטראס 8
ליפערט פראָמפּט און ביליק בלערליי דרוק־סאָרטן, צייטונגען, בראָשורן, בריפן און קוווערטס, מעמאראנדן אפישן, עטצ. עטצ.
שטאמפּיליען - ערצייגונג.
זעצ-מאשין־ און סטערעאָטיפּ־באטריב.

Med. D . Konrad Merdler
פאר פרויענקראנקהייטן (שפעצ. קויזאלע דיאגנאָסטיק און באהאנדלונג פון עקרות
אקאשאר און אינערע קראנקהייטן
רוסישענאס נר. 19 (הויז ־ יאלאַ־עצקי)
11—1, 3—6

באָראָכאָוו־לעזעזאל אין בוקארעשט.

די אָרגאניזאציע „פועלי-ציון" אין בוקארעשט איז מודיע, אז זי האט געעפנט אין לאָקאל קאלעא וואקארעשטי נר. 49 א לעזע־זאל, וועלכן מ'קאָן באזוכן יעדן טאָג, פאָרמיטאָג פון 12—10 און אוונטס פון 10—7. די ב. באָראכאָוו־ביבליאָטעק ווערט אין גיכן געעפנט. אלע חברים, סימפּאטיקער און קולטור־אָרגאניזאציעס ווערן געבעטן צו שפּענדן ביכער.

אדרעס: Medic Dentist I. BEIDER
Bucureşti I Calea Vacareşti 30.

פארבעריי און כעמ. רייניקונג
„RECORD"
א. גראָס,
טשערנאוויץ: רוסישעג. 7: ראטהויזשטר.25
רייניקט,
פארבט
אלצ־יינג
ספעציאל־אָפטיילונג: הערנהוט־רעפאראטורן

דאס לוקסוס־באָד
„טערקן־באָד" „BAIA TURCEASCA"
טשערנאָוויץ, שולגאס
איז גרינדלעך רעמאָנטירט געוואָרן און איינגעריכטעט מיט אלע באקוועמלעכקייטן, לויט די מאָדערנע פאדערונגען פון דער היגיעניע
זייט דעם 29־טן אָקטאבער ווידער געעפנט פארן השובן פובליקום.
די אָפטיילונג פאר שוויץ פאר הערן איז אָפן ביי טאָג און ביי נאכט א חוץ פון 12 ביז 5 נמ. פאר דאמען.
וואנען־בעדער געעפנט א גאנצן טאג. באזונדערס רעמאנטירט. נייע קאכל-וואנעס. צו דער באקוועמלעכקייט פון די געסט איז איינגעאָרדנעט א היגיענישע ראזיראָפטיילונג, א שפעציאליזירטער הינער-אויגן-אפעראטער. — ערשטקלאסיקער בופעט און די פונקטלעכסטע באדינונג. — שטרענגסטע ריינקייט. יעגן כאזוך בעט די פאָרוואלטונג.

Editor şiRedactor răsponsabil: S. A. Soifer. Tipografie E. M. Ebner, Cernăuti, str. Regele Ferdinand 8